

свої особливі характеристики в залежності від часу і місця, від стану соціального середовища, від умов, які склалися упродовж історичного періоду у конкретному суспільстві, і, які визначають життя людини. Водночас ціннісна картина суспільного існування демонструє певні сталі показники, які залишаються незмінними і, які через це відносять до фундаментальних цінностей. Серед таких цінностей, насамперед, виявляється цінність життя, утворення такого природного середовища існування людини, де показники рівня життя не є залежними від її діяльності, або ж людська діяльність перестає утворювати перешкоди для безпечного і успішного існування як конкретної людини, так і цілих людських поколінь. Право по-своєму реагує на задоволення ціннісних безпекових установок людини, таке реагування не зводиться виключно до формування нормативних вимог, а дозволяє нормативні приписи адаптувати до ціннісних запитів індивіда, соціальних груп і суспільства у цілому. Відтак, право національної безпеки необхідно розглядати як міжгалузеву системну цілісність норм права, тобто публічно визначених, легітимізованих, ціннісно обґрунтованих правил поведінки, які визначають досягнення і збереження безпечних умов існування людини, суспільства та держави.

КОРМИЧ АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

Національний університет “Одеська юридична академія”,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат історичних наук, доцент

БЕЗПЕКОВА ДЕТЕРМІНАНТА СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

Суверенітет, територіальна цілісність, недоторканість кордонів, невтручання у внутрішні справи — всі ці параметри характеризують сучасну демократичну державу, її статус в системі міжнародних відносин. І провідне значення для реалізації цих принципів існування та функціонування держави має категорія безпеки. В рамках цього поняття дається оцінка нормальних умов життєдіяльності суспільства та ефективності виконання державою своїх функцій. А утвердження суверенітету виступає реакцією на існуючі зовнішні та внутрішні виклики, передусім, загрози безпеці. Тобто, можна прослідити нерозривний зв'язок між категоріями суверенітет та безпека.

Саме суверенітет визначає місце та роль держави як суб'єкта світової політики, виступає підставою для контролю над власною територією та для адекватної відповіді в разі загроз безпеці держави. Суверенітет є необхідною умовою також для внутрішньої стабільності,

гарантуючи монополію держави на застосування сили, тім самим мінімізуючи загрози для людини, суспільства і самої держави.

Але, як динаміка процесу формування суверенітету, так і зміни загроз безпеці держав потребують постійної уваги дослідників до цих питань. Тож звернемося до аспекту взаємопов'язаності та взаємовпливів цих двох категорій, що характеризують стан та статус держави та визначають її траєкторію розвитку в сучасних умовах глобалізації, перманентних політичних криз та політичних трансформацій, які включають поглиблення модернізації та демократизації тощо. Питанням взаємодії між державним суверенітетом та безпекою приділяється значна увага у сучасній світовій політичній та правовій думці, починаючи від класиків на зразок Г. Моргентау [1], і закінчуючи дослідниками політики Європейського Союзу, наприклад, такими, як М. Кальдор та М. Мартін [2], С. Крашнер [3], Р. Купер [4], тощо.

Як в класичних теоріях суверенітету Ж. Бодена, Т. Гоббса, Дж. Локка, Г. Еллінека та інших, так і в сучасних теоріях таких авторів як: К. Уолтц, М. Фуко, М. Хардт та інших, суверенітет пов'язується з територіально обмеженою державою, протиставляється імперському універсалізму та характеризує тенденції регулювання економічних і політичних відносин, публічного управління в державі, тобто, окреслює перспективи її розвитку.

Динаміка процесу трансформації сучасної держави детермінується складною системою чинників впливу, важливе значення серед яких відіграє саме чинник безпеки. При цьому безпековий аспект державного суверенітету є найбільш змінною категорією. Адже в сучасних умовах вагу набуває колективна безпека, що пов'язане зі зміною характеру війн та обмеженими потенційними можливостями окремих держав вирішувати функцію захисту власної території без підтримки міжнародної спільноти.

Гібридний характер сучасних війн створює можливості обходити існуючі міжнародно-правові норми гарантій суверенітету держав, значно розширюючи перелік загроз безпеці держави. Тому категорія безпеки стає однією з пріоритетних детермінант процесу державного розвитку та трансформацій суверенітету держави.

Категорія безпеки має широке розуміння: включає зовнішні та внутрішні загрози, виклики військового та невійськового характеру. Вона охоплює різноманітний спектр політичних, фінансово-економічних, інформаційно-психологічних, екологічних, демографічних та інших факторів впливу на процеси розвитку держави. Багатовимірність та нелінійний характер таких впливів створює додаткові складності для виявлення і попередження загроз безпеці держави, для прогнозування та подолання їх наслідків, створення правових гарантій забезпечення суверенітету держави.

Також комплексний аналіз безпекового спектру суверенітету держави конкретизує питання необхідних обмежень суверенітету в інтересах

безпеки та визначає мінімальні і максимальні їх параметри, що не зашкодять суверенітету і не приведуть до його втрати в розрізі мікроісторичної чи макроісторичної перспективи. Це стосується процесів модернізації державного управління, вдосконалення структур громадянського суспільства, розвитку економічної сфери тощо, або інтеграції в світові процеси і змін в системі міжнародних відносин.

Слід зазначити, наявність двосторонньої взаємодії між категоріями суверенітету та безпеки. З одного боку, національний суверенітет надає державі належні інструменти для захисту як власної безпеки, так і безпеки своїх громадян. З іншого боку, існує багато прикладів здійснення міжнародного втручання задля забезпечення тих або інших безпекових питань починаючи від гуманітарних місій до військових операцій з метою припинення дій, що створюють небезпеку або для власного населення держави, або інших акторів міжнародних відносин.

Таким чином, концептуалізація проекту суверенітету нерозривно пов'язана з теоріями і практикою забезпечення безпеки держави в різних вимірах та на різних рівнях.

Масштаби та темпи реалізації завдань безпеки в сучасному Світі постійно зростають, потребуючи інтенсивних та ефективних засобів контролю, які б охоплювали управління і інфраструктуру, духовну та правову і інші сфери життєдіяльності людини, суспільства, держави, міжнародної спільноти. Безпека як стан захищеності життєво важливих інтересів різних суб'єктів спрямована на різноманітні об'єкти, що обумовлює значну специфіку практичної реалізації досягнення такого стану.

Гарантування прав і свобод людині, стимулювання матеріального і духовного розвитку суспільства, підвищення рівня забезпечення суверенітету держави та зростання темпів прогресивного цивілізаційного поступу людства потребують створення належних безпечних умов існування та функціонування різних інститутів та процесів.

За цих обставин зростає роль суверенних держав в реалізації безпекових проектів та їх спроможність вести цивілізований діалог між собою з метою ліквідації дисбалансу в системі міжнародних відносин, узгодження позицій поряд із збереженням власної ідентичності. І саме пов'язаність категорій суверенітету і безпеки, яка виступає в якості основної детермінанти трансформації національного суверенітету, робить даний процес ефективним. Неоднозначні та багатовимірні загрози безпеці потребують пошуку адекватних відповідей з боку суверенних держав, сприяючи їх розвитку і вдосконаленню.

Список використаної літератури:

1. Morgenthau, H. The problem of Sovereignty Reconsidered. Columbia Law Review. 1948. Issue 48(3). P. 341-365.
2. The European Union and human security: External interventions and missions. Ed. M. Martin, M. Kaldor. New York: Routledge, 2010. 194 p.

3. Krasner, S. 2001. Problematic Sovereignty: Contested rules and political possibilities. New York: Columbia University Press. 2001. 367 p.
4. Cooper, R. The post-modern state and the world order. London: Demos. 2000. 55 p.

СЕРЕБРО МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук

ПРО КАТЕГОРІЇ «СУТНІСТЬ» ТА «ЗМІСТ» В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ

Філософія є надважливою сферою людського знання, яка формує метамову будь-якого окремонаукового пізнання, саме тому необхідним є належне використання її категоріального апарату. Особливо актуальною така проблема є для загальнотеоретичної юриспруденції, яка сама по собі в рамках юридичної науки покликана виконувати методологічну функцію. Та часто саме в теорії держави, як складової загальнотеоретичної юриспруденції, такі філософські категорії як «сутність» та «зміст» набувають невинувато специфічних характеристик.

Так, у більшості сучасних підручників детально розглядаються сутність та форма держави, але зовсім не згадується проблематика змісту держави. Іноді з усіх названих категорій використовується тільки «форма держави». Нерідко поняття сутності, змісту та форми піддаються у державно-правових дослідженнях досить вільній інтерпретації. Так, до термінологічного апарату вводяться такі не відомі філософії явища як формальна та змістовна сторона сутності. Державний режим, який є функціональною, динамічною характеристикою держави, розглядають як елемент форми, хоча з точки зору філософії його варто було б зарахувати до змісту держави [1, с. 57].

Сутність і зміст виражають різну площину розгляду всезагальних властивостей та сторін явища, вони стосуються сфери внутрішнього, явище та форма — сфери зовнішнього. Сутність — це більш загальна та разом із тим більш глибока характеристика. Зміст є більш конкретним, і в силу того багатшим за сутність, він є менш абстрактним і відображає об'єктивний бік даного предмета у певній історичній обстановці. Сутність — це стійке, те, що залишається і являє собою загальне в речі, зміст же текучий, нестійкий, постійно мінливий, такий, що весь час обновлюється. Зміст — це завжди індивідуальне, містить у собі як загальне, так і одиничне; сутність є необхідною в речі, зміст — єдність необхідного та випадкового [3, с. 64].